

PHÁT HUY GIÁ TRỊ LỄ HỘI HOA LƯU VỚI PHÁT TRIỂN KINH TẾ - XÃ HỘI TRONG BỐI CẢNH HIỆN NAY

ThS NGUYỄN THỊ HẰNG

Học viện Chính trị khu vực I

Ngày nhận bài: 2/10/2025; Ngày phản biện: 2/10/2025; Ngày duyệt đăng: 5/1/2026.

● **Tóm tắt:** Lễ hội Hoa Lư - di sản văn hóa phi vật thể quốc gia có lịch sử hàng nghìn năm, được tổ chức nhằm tưởng nhớ công lao của các bậc Tiên đế là vua Đinh Tiên Hoàng và Lê Đại Hành - những người đã xây dựng và bảo vệ nhà nước độc lập, tự chủ đầu tiên của dân tộc - nhà nước Đại Cồ Việt. Trải qua nhiều thế kỷ, Lễ hội Hoa Lư vẫn bảo tồn được những nghi lễ truyền thống mang bản sắc riêng, trở thành nét sinh hoạt văn hóa tinh thần không thể thiếu trong đời sống cộng đồng dân cư vùng Cổ đô. Lễ hội Hoa Lư đã trở thành sản phẩm du lịch văn hóa đặc sắc, hấp dẫn du khách, là môi trường thúc đẩy phát triển thị trường sản phẩm, dịch vụ văn hóa, đóng góp tích cực thúc đẩy phát triển kinh tế - xã hội địa phương, nâng cao đời sống vật chất và tinh thần của người dân. Bài viết đánh giá thực trạng phát huy giá trị của Lễ hội Hoa Lư, chỉ ra một số tồn tại, hạn chế; từ đó, đề xuất một số giải pháp nhằm tiếp tục phát huy hiệu quả giá trị của Lễ hội Hoa Lư gắn với phát triển kinh tế - xã hội địa phương trong thời gian tới.

● **Từ khóa:** Lễ hội; Cổ đô; Hoa Lư; Di sản văn hóa phi vật thể.



1. Khái niệm giá trị và phát huy giá trị lễ hội Giá trị lễ hội

Khái niệm giá trị được sử dụng ở nhiều ngành khoa học khác nhau, dưới góc độ văn hóa, giá trị được định nghĩa: "...là những đánh giá của con người về các hiện tượng tự nhiên, xã hội và tư duy theo hướng những cái đó là cần, là tốt, là hay, là đẹp, hay đó chính là những cái được con người cho là *chân, thiện, mỹ*, giúp khẳng định và nâng cao bản chất người. Một khi những nhận thức giá trị ấy đã hình thành và định hình thì nó chi phối cách suy nghĩ, niềm tin, hành vi, tình cảm của con người"

(Ngô Đức Thịnh, 2010, 22). Theo đó, chỉ những phẩm chất tích cực, là cái hay, cái đúng, cái tốt, cái đẹp ở các sự vật, hiện tượng được các chủ thể đánh giá và thừa nhận mới được coi là "giá trị", còn những cái xấu, cái sai, cái tiêu cực... được coi là phản giá trị, phi giá trị, không được gọi là *giá trị tích cực* hay *giá trị tiêu cực*.

Lễ hội là một hiện tượng lịch sử, văn hóa, được hình thành và phát triển từ rất sớm trong lịch sử dân tộc Việt Nam. Có nhiều cách định nghĩa khác nhau về lễ hội, dưới góc độ quản lý văn hóa, khái niệm lễ hội cần phải bao trùm được tất cả các hoạt

động lễ hội đang diễn ra trong đương đại gồm cả lễ hội cổ truyền, dân gian, và cả những sáng tạo mới. Vì vậy, khái niệm lễ hội thường được tiếp cận theo cấu trúc loại hình, theo đó: “Lễ hội là tổ hợp các yếu tố và hoạt động văn hóa đặc trưng của cộng đồng, xoay xung quanh một trục ý nghĩa nào đó, nhằm tôn vinh và quảng bá cho những giá trị nhất định” (Cao Đức Hải & Nguyễn Khánh Ngọc 2019, 16). Lễ hội thường gồm hai hợp phần chính: Phần “lễ” với các nghi thức, nghi lễ linh thiêng, trang trọng; phần “hội” với tổ hợp những hoạt động văn hóa, văn nghệ, thể thao...

Giá trị lễ hội, từ khái niệm về “giá trị” và “lễ hội”, có thể hiểu *giá trị lễ hội* là những điều tích cực, là cái hay, cái tốt, cái đẹp được kết tinh trong các hoạt động của lễ hội nhằm đáp ứng, thỏa mãn nhu cầu tồn tại và phát triển theo hướng chân - thiện - mỹ và là sản phẩm sáng tạo của cộng đồng, được cộng đồng thừa nhận, thực hành, giữ gìn và trao truyền qua nhiều thế hệ, trở thành truyền thống của cộng đồng. Giá trị lễ hội là một hệ thống hữu cơ các giá trị của cộng đồng, dân tộc, quốc gia được đặt trong mối quan hệ với các chủ thể - cộng đồng sáng tạo, bảo tồn “sử dụng” - khai thác, phát triển.

Phát huy giá trị lễ hội

Những lễ hội cổ truyền của dân tộc như Lễ hội Hoa Lư là những di sản văn hóa lâu đời, tài sản vô giá của cộng đồng, dân tộc cần được bảo tồn và phát huy gắn với sự phát triển kinh tế - xã hội của địa phương và đất nước. Về vấn đề phát huy giá trị di sản văn hóa, các nhà nghiên cứu có quan điểm khá tương đồng: GS, Trần Quốc Vượng (2000, 45) khẳng định: “Di sản văn hóa là một thứ vốn quý của dân tộc. Bảo tồn và phát huy di sản là gìn giữ cái gốc, đồng thời khai thác hợp lý để phục vụ cho sự phát triển hôm nay và mai sau”; GS, TS Phan Huy Lê (2010, 27) chỉ rõ: “Phát huy di sản cần kết hợp hài hòa giữa bảo tồn giá trị và khai thác phục

vụ phát triển kinh tế - xã hội”...

Từ quan điểm của các nhà nghiên cứu, có thể hiểu *phát huy giá trị di sản văn hóa nói chung và phát huy giá trị Lễ hội Hoa Lư nói riêng là quá trình khai thác, vận dụng và lan tỏa những giá trị của di sản văn hóa vào đời sống đương đại, tạo nên các sản phẩm, dịch vụ văn hóa, du lịch, các không gian sinh hoạt văn hóa... nhằm góp phần vào phát triển kinh tế - xã hội, nâng cao đời sống tinh thần của cộng đồng, đồng thời vẫn bảo đảm giữ gìn, tôn trọng và phát huy những giá trị gốc của di sản.*

2. Giá trị Lễ hội Hoa Lư

Lễ hội Hoa Lư (còn được biết đến với tên gọi lễ hội Đinh Lê, lễ hội Trường Yên) thường được tổ chức từ ngày 8-10/3 (âm lịch) hoặc ngày 9-11/3 (âm lịch) tại khu vực đền vua Đinh Tiên Hoàng và đền vua Lê Đại Hành thuộc xã Trường Yên, huyện Hoa Lư, tỉnh Ninh Bình (nay là phường Tây Hoa Lư, tỉnh Ninh Bình). Năm 2014, Lễ hội Hoa Lư được công nhận là di sản văn hóa phi vật thể quốc gia với tên gọi là lễ hội Trường Yên. Từ năm 2016, lễ hội Trường Yên đổi tên thành Lễ hội Hoa Lư theo Quyết định số 4037/QĐ-BVHTTDL của Bộ Văn hóa - Thể thao và Du lịch. Tính đến nay, Lễ hội Hoa Lư đã tồn tại hàng nghìn năm, là sự kết tinh của nhiều giá trị quý báu, đó là:

Giá trị lịch sử: Lễ hội Hoa Lư là một sinh hoạt văn hóa gắn với sự hình thành và phát triển của kinh đô Hoa Lư và nhà nước Đại Cồ Việt - nhà nước phong kiến trung ương tập quyền đầu tiên của nước ta (thế kỷ X). Lễ hội đã tái hiện lại toàn bộ cuộc đời và sự nghiệp của vua Đinh Tiên Hoàng từ ngày thơ ấu đến lúc đăng quang Hoàng đế lập nên nhà nước Đại Cồ Việt, khẳng định vị thế độc lập, tự chủ của dân tộc sánh ngang với Bắc Tống.

Giá trị văn hóa: Lễ hội Hoa Lư được tổ chức để tưởng nhớ công lao của các bậc Tiên đế, vua Đinh

và vua Lê - những người có công xây dựng và bảo vệ nền độc lập tự chủ, thống nhất của đất nước. Lễ hội thể hiện truyền thống “uống nước nhớ nguồn”, tri ân tổ tiên của dân tộc và là dịp để giáo dục truyền thống cho các thế hệ trẻ, đồng thời góp phần cổ kết cộng đồng, khơi dậy truyền thống, niềm tự hào của quê hương, đất nước. Đến nay, lễ hội còn bảo tồn và lưu giữ được nhiều hình thức sinh hoạt văn hóa dân gian truyền thống đặc sắc, các nghi lễ thiêng: Tế, lễ, rước kiệu; các trò chơi dân gian, cờ lau tập trận, kéo chữ thái bình, đấu vật, tổ tôm... và các hoạt động văn hóa, văn nghệ thể thao cả truyền thống và đương đại. Lễ hội đã trở thành không gian văn hóa sinh hoạt chung cho cả cộng đồng và du khách đáp ứng nhu cầu tinh thần của người dân.

3. Thực trạng phát huy giá trị Lễ hội Hoa Lư gắn với phát triển kinh tế - xã hội

Thời gian qua, tỉnh Ninh Bình đã chú trọng công tác gắn bảo tồn, phát huy giá trị di sản gắn với phát triển kinh tế - xã hội, nổi bật là phát triển du lịch, nhằm xây dựng du lịch trở thành ngành kinh tế mũi nhọn của tỉnh. Để đạt được mục tiêu này, tỉnh đã ban hành nhiều chủ trương và chính sách hỗ trợ việc khai thác, phát huy giá trị di sản, điển hình là các nghị quyết như: Nghị quyết số 15-NQ/TU ngày 13/7/2009 của Ban chấp hành Đảng bộ tỉnh Ninh Bình về phát triển du lịch đến năm 2020; Nghị quyết số 02-NQ/TU ngày 17/8/2016 của Tỉnh ủy Ninh Bình về bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hóa và thiên nhiên thế giới Quần thể Danh thắng Tràng An trong phát triển du lịch giai đoạn 2016-2020; Nghị quyết số 07-NQ/TU ngày 28/10/2021 của Tỉnh ủy Ninh Bình về phát triển du lịch tỉnh Ninh Bình giai đoạn 2021-2030, định hướng đến 2045... Nhờ vậy, hệ thống di sản văn hóa Cố đô Hoa Lư nói chung và di sản văn hóa phi vật thể Lễ hội Hoa Lư nói riêng đã được khai thác, phát huy giá trị, có tác động tích

cực trong đời sống kinh tế - xã hội của địa phương.

Thứ nhất, Lễ hội Hoa Lư được khai thác, phát huy trở thành một sản phẩm du lịch hấp dẫn du khách.

Lễ hội Hoa Lư cùng với hệ thống di tích lịch sử văn hóa ở khu di tích Cố đô Hoa Lư đã trở thành cơ sở để xây dựng các tour, tuyến du lịch phục vụ du khách với các sản phẩm du lịch văn hóa như du lịch tâm linh, tín ngưỡng, du lịch tham quan, tìm hiểu lịch sử - văn hóa, du lịch tham quan danh lam, thắng cảnh và du lịch lễ hội... Trong đó, sản phẩm du lịch lễ hội gắn với di sản văn hóa phi vật thể cấp quốc gia là một sản phẩm du lịch hấp dẫn, thu hút đông đảo du khách tham gia. Mỗi dịp lễ hội, số lượng du khách tham gia rất đông đảo lên đến vài chục nghìn người như Lễ hội năm 2024, ước tính có khoảng 50.000 du khách trong nước và quốc tế tham gia lễ hội (NBTV, 2024). Đến với lễ hội Hoa Lư, du khách không chỉ được trở về cội nguồn tìm hiểu những giá trị truyền thống của dân tộc mà còn được tham gia trải nghiệm nhiều sinh hoạt văn hóa đặc sắc, hấp dẫn.

Thứ hai, lễ hội Hoa Lư được khai thác trở thành môi trường thúc đẩy phát triển các sản phẩm, dịch vụ văn hóa, góp phần xây dựng hệ sinh thái cho các ngành công nghiệp văn hóa.

Trong không gian lễ hội Hoa Lư, bên cạnh các nghi lễ truyền thống, các trò chơi dân gian, còn có nhiều chương trình biểu diễn nghệ thuật đặc sắc, bao gồm cả nghệ thuật chuyên nghiệp và nghệ thuật quần chúng. Các hoạt động như: Chiếu phim, tổ chức triển lãm, trưng bày các hình ảnh, hiện vật về Kinh đô Hoa Lư... đã thu hút sự quan tâm của du khách. Bên cạnh đó, lễ hội còn có các gian hàng trưng bày giới thiệu sản phẩm đặc sản, thủ công mỹ nghệ ở các làng nghề truyền thống, tổ chức hội chợ thương mại, và các hoạt động quảng bá xúc tiến phát triển du lịch... Một điểm nhấn quan trọng trong lễ hội là

chương trình nghệ thuật khai mạc được dàn dựng công phu và hoành tráng, với sự tham gia của nhiều loại hình nghệ thuật trình diễn cả dân gian và đương đại như biểu diễn trống hội, diễn kịch, hát chèo, múa, hát đương đại...

Thông qua lễ hội Hoa Lư, hình ảnh văn hóa, con người vùng đất Cố đô được quảng bá, lan tỏa rộng rãi cả trong và ngoài nước, từ đó thu hút đông đảo khách du lịch đến tham quan, trải nghiệm. Các hoạt động trong khuôn khổ của lễ hội đã thúc đẩy các hoạt động kinh doanh sản phẩm, dịch vụ văn hóa, góp phần hiện thực hóa

mục tiêu xây dựng Ninh Bình trở thành Thành phố sáng tạo, trung tâm chuyên ngành về công nghiệp văn hóa của đất nước.

Thứ ba, lễ hội Hoa Lư trở thành một sinh hoạt văn hóa cộng đồng đáp ứng nhu cầu tinh thần cho người dân địa phương.

Nếu như du khách tham gia lễ hội Hoa Lư chủ yếu với vai trò của người tham quan, dự hội, thì người dân địa phương không chỉ đi dự hội, chơi hội mà còn có tư cách chủ thể, những người trực tiếp đảm nhận nhiều vai trò khác nhau trong quá trình diễn ra lễ hội.

Bảng 1: Mức độ tham gia của người dân địa phương với các vai trò khác nhau trong Lễ hội Hoa Lư

Nội dung	Điểm trung bình	Độ lệch chuẩn	Thứ bậc
1. Thành viên ban tổ chức lễ hội	1.01	0.6	8
2. Thành viên đội rước	1.27	0.5	2
3. Thành viên đội tế lễ	1.15	0.4	4
4. Thành viên đội kéo chữ “Thái Bình”	1.07	0.1	7
5. Thành viên đội diễn tích “Cờ lau tập trận”	1.19	0.5	3
6. Thành viên thi chèo thuyền	1.11	0.3	6
7. Thành viên đội văn nghệ quần chúng	1.12	0.3	5
8. Đi chơi hội, đi dự hội	1.96	0.5	1
Điểm trung bình chung	1.13	0.2	

Nguồn: Kết quả điều tra xã hội học của tác giả

Kết quả khảo sát cho thấy, số lượng người dân tham gia Lễ hội Hoa Lư với tư cách là người đi chơi hội, đi dự hội là đông nhất, với mức độ thường xuyên tham gia cao nhất với điểm trung bình là 1.96; người dân tham gia thành viên các đội rước có lựa chọn đông xếp ở vị trí thứ 2 với điểm trung bình 1.27; xếp ở vị trí thứ 3 là tham gia là thành viên đội diễn tích “Cờ lau tập trận” với điểm trung bình là 1.19; xếp ở vị trí thứ 4 là tham gia với vai trò thành

viên các đội tế lễ (như lễ mở cửa đền, lễ rước nước, lễ dâng hương, lễ mộc dục, tế cầu khúc, tế lễ cổ truyền...) với điểm trung bình là 1.15. Về các vai trò trong lễ hội, người dân có mức độ tham gia tương đối thấp và không thường xuyên: Xếp ở vị trí thứ 5 là tham gia với vai trò thành viên đội văn nghệ quần chúng với điểm trung bình 1.12; xếp ở vị trí thứ 6 là tham gia với vai trò thành viên các đội thi chèo thuyền với điểm trung bình là 1.11...

Có thể thấy, Lễ hội Hoa Lư là sinh hoạt văn hóa truyền thống lâu đời, có sự kết hợp đa dạng, phong phú các hoạt động, sinh hoạt văn hóa đặc sắc, hấp dẫn giàu bản sắc. Đây không chỉ là món ăn tinh thần quý giá đối với cộng đồng địa phương, mà còn là tài sản chung của người dân tỉnh Ninh Bình và cả nước. Ban tổ chức lễ hội thường bao gồm các thành viên đại diện các sở, ban, ngành, chính quyền từ tỉnh đến địa phương và đại diện là người dân địa phương. Thành viên của các đội tế, lễ, rước thực hiện các nghi lễ truyền thống thường là người dân các thôn của xã Trường Yên. Các đội thi biểu diễn trò chơi dân gian gắn liền với cuộc đời của vua Đinh Tiên Hoàng như: Cờ lau tập trận, kéo chữ Thái Bình được giao cho các em học sinh các xã trên địa bàn huyện Hoa Lư. Thành viên thi chèo thuyền thường là những người dân làm nghề chèo thuyền chở khách trong quần thể danh thắng Tràng An thuộc các xã Trường Yên, Ninh Hải, Ninh xuân của huyện Hoa Lư. . .

Quá trình khai thác, phát huy giá trị Lễ hội Hoa Lư đã mang lại những tác động tích cực đối với đời sống kinh tế - xã hội của địa phương. Những giá trị truyền thống quý báu cùng với những nghi lễ và sinh hoạt văn hóa truyền thống đặc sắc, hấp dẫn của Lễ hội Hoa Lư không chỉ thu hút khách du lịch trong và ngoài nước đến với lễ hội mà còn tạo nên sức hấp dẫn lôi cuốn khách du lịch đến với tỉnh Ninh Bình góp phần thúc đẩy phát triển ngành du lịch của tỉnh. Theo số liệu thống kê, khi lễ hội diễn ra, số lượng du khách đến với tỉnh Ninh Bình đã tăng đột biến so với ngày thường. Trong khoảng thời gian diễn ra Lễ hội Hoa Lư năm 2025 (từ ngày 6-8/4/2025 (từ ngày 9-11/3 âm lịch)), toàn tỉnh Ninh Bình đã đón hơn 164.270 lượt khách du lịch, bao gồm hơn 52.700 lượt khách quốc tế và 111.570 lượt khách nội địa với doanh thu ước đạt 300 tỷ đồng. Công suất phòng bình quân đạt 80-90% (Minh Vũ, 2025) Bên cạnh tác động về kinh tế, Lễ hội Hoa Lư còn góp phần thỏa mãn nhu cầu văn hóa, tinh thần

của người dân và du khách. Thông qua Lễ hội, các giá trị truyền thống tốt đẹp của dân tộc được bảo tồn, trao truyền cho các thế hệ tiếp theo, hình ảnh văn hóa, con người vùng đất Cố đô được quảng bá ngày càng rộng rãi cả trong nước và quốc tế.

Tuy nhiên, trong quá trình diễn ra lễ hội vẫn còn tồn tại một số vấn đề cần khắc phục. Một số người dân và du khách chưa tuân thủ nghiêm nội quy, quy chế lễ hội như trang phục không phù hợp, lộn xộn, gây mất trật tự, xả rác bừa bãi gây ô nhiễm môi trường. . . ảnh hưởng xấu đến sự tôn nghiêm và linh thiêng của khu di tích và không gian lễ hội. Quá trình khai thác, phát huy giá trị Lễ hội Hoa Lư gắn với phát triển kinh tế - xã hội địa phương cũng còn một số hạn chế: Việc thực hiện các nghi lễ trong lễ hội chủ yếu do người cao tuổi đảm nhận nên chưa thu hút được sự tham gia của giới trẻ. Hơn nữa, vai trò của lễ hội như một môi trường trung gian thúc đẩy phát triển thị trường các sản phẩm, dịch vụ văn hóa vẫn chưa được khai thác hết tiềm năng. Các gian hàng bày bán, giới thiệu sản phẩm đồ lưu niệm, đặc sản địa phương còn chưa đa dạng, hấp dẫn, chưa mang bản sắc riêng của địa phương, chưa kích thích được chi tiêu mua sắm đối với người dân và du khách. Ngoài chương trình biểu diễn nghệ thuật khai mạc lễ hội, vẫn còn thiếu các chương trình biểu diễn nghệ thuật đặc sắc. Các hoạt động vui chơi, giải trí chưa đa dạng, hấp dẫn, còn thiếu những hoạt động vui chơi, giải trí về đêm phục vụ du khách trong quá trình tham gia lễ hội. . .

4. Một số giải pháp phát huy giá trị Lễ hội Hoa Lư gắn với phát triển kinh tế - xã hội thời gian tới

Thứ nhất, đẩy mạnh công tác tuyên truyền, giáo dục, nâng cao nhận thức của người dân và du khách về vị trí, vai trò của kinh đô Hoa Lư.

Hoạt động này cần bám sát các sự kiện trong lịch sử dân tộc, những công lao to lớn của các bậc Tiên đế, vua Đinh Tiên Hoàng, Lê Đại Hành và các anh hùng thời Đinh - Lê với dân tộc và những

giá trị sâu sắc của Lễ hội Hoa Lư. Từ đó, giáo dục lòng kính trọng và biết ơn của thế hệ ngày nay với các bậc tiền nhân, đồng thời khơi dậy niềm tự hào, ý thức trách nhiệm của mọi người trong việc bảo vệ truyền thống, bảo vệ di sản mà các bậc tiền nhân để lại; động viên, khuyến khích các thế hệ hôm nay và mai sau không ngừng cố gắng, chung tay, góp sức noi gương cha ông giữ vững nền độc lập, tự chủ của dân tộc, xây dựng quê hương, đất nước phồn vinh, hạnh phúc.

Đa dạng hóa hình thức và phương tiện tuyên truyền trên sóng phát thanh - truyền hình địa phương, đài quốc gia, website và các nền tảng mạng xã hội, đặc biệt chú trọng công tác tuyên truyền giáo dục học sinh trong các nhà trường, bởi họ chính là những chủ thể tương lai tiếp tục thực hành, giữ gìn và trao truyền các giá trị truyền thống của cộng đồng, dân tộc.

Thứ hai, đa dạng hóa các sản phẩm, dịch vụ du lịch văn hóa lễ hội đáp ứng nhu cầu của người dân và du khách.

Để khai thác, phát huy giá trị của Lễ hội Hoa Lư gắn với phát triển kinh tế - xã hội, trở thành sản phẩm du lịch văn hóa hấp dẫn du khách, bên cạnh việc duy trì các nghi lễ, sinh hoạt văn hóa truyền thống, tỉnh cần tiếp tục nghiên cứu, xây dựng các sản phẩm, dịch vụ văn hóa mới, hấp dẫn đáp ứng nhu cầu đa dạng của du khách như tổ chức các chương trình biểu diễn nghệ thuật chuyên nghiệp đặc sắc có sự kết hợp cả nghệ thuật trình diễn dân gian và đương đại; đa dạng các sản phẩm đồ lưu niệm mang bản sắc địa phương; tổ chức kinh doanh dịch vụ xe đưa đón giữa các điểm di tích, tổ chức kinh doanh dịch vụ cho thuê và chụp ảnh cổ phục triều Đinh, tổ chức các quầy ẩm thực vùng miền nhất là đặc sản của địa phương Ninh Bình...

Thứ ba, tăng cường kết nối phát triển du lịch ở khu di tích Cố đô Hoa Lư nói chung, Lễ hội Hoa Lư nói riêng với các điểm du lịch trong tỉnh.

Khu di tích Cố đô Hoa Lư là một trong ba vùng lõi của Quần thể danh thắng Tràng An - di sản hỗn hợp văn hóa và thiên nhiên thế giới. Hệ thống di sản văn hóa của khu di tích nói chung và Lễ hội Hoa Lư nói riêng là những nhân tố quan trọng tạo nên sức hút du lịch cho Quần thể Tràng An và du lịch tỉnh Ninh Bình. Bên cạnh đó, những điểm du lịch khác như khu du lịch sinh thái Tràng An, Tam Cốc - Bích Động, chùa Bái Đính, rừng Cúc Phương... trên địa bàn tỉnh cũng hấp dẫn và lôi cuốn khách du lịch đến với khu di tích Cố đô Hoa Lư. Chính vì vậy, trong khai thác, phát huy giá trị di sản văn hóa Cố đô Hoa Lư nói chung và Lễ hội Hoa Lư nói riêng, tỉnh cần xây dựng các tour, tuyến du lịch kết nối khu di tích với các điểm du lịch khác như tour du lịch kết nối các điểm đến trong Quần thể Danh thắng Tràng An: Khu di tích Cố đô Hoa Lư - Tràng An - Tam Cốc - Bích Động; tour du lịch văn hóa, tâm linh, tín ngưỡng kết hợp khu di tích Cố đô Hoa Lư với chùa Bái Đính...

Thứ tư, tăng cường cơ sở vật chất, hạ tầng kỹ thuật phục vụ lễ hội và quá trình khai thác, phát huy giá trị của lễ hội với phát triển kinh tế - xã hội.

Thực tế cho thấy, vào dịp Lễ hội Hoa Lư, lượng khách du lịch trong nước và quốc tế đến khu di tích Cố đô Hoa Lư nói riêng và tỉnh Ninh Bình nói chung tăng đột biến so với ngày thường. Khách du lịch tham dự Lễ hội Hoa Lư thường kết hợp thăm quan, du lịch một số điểm du lịch khác trên địa bàn tỉnh. Theo thống kê, tính đến năm 2025, trên địa bàn tỉnh Ninh Bình có trên 900 cơ sở lưu trú du lịch với trên 12.000 phòng nghỉ, trong đó có 21 cơ sở bảo đảm chất lượng (từ 4-5 sao và tương đương), tăng 32% so với năm 2019. Tuy nhiên, để đáp ứng nhu cầu ngày càng cao của du khách nhất là du khách quốc tế, số lượng cơ sở lưu trú tiêu chuẩn 4-5 sao vẫn còn hạn chế (Sở Du lịch tỉnh Ninh Bình, 2025). Bên cạnh đó, trên địa bàn xã Trường Yên - nơi có Cố đô Hoa Lư, quần thể Danh

thắng Tràng An cũng như các phường của thành phố Ninh Bình còn thiếu các cơ sở vui chơi giải trí nhất là các dịch vụ vui chơi, giải trí về đêm để phục vụ du khách nên số lượng khách lưu trú qua đêm so với tổng lượng khách du lịch chưa tương xứng, chưa có nhiều cơ sở ăn uống phục vụ ẩm thực cho khách nước ngoài... Vì vậy, tỉnh Ninh Bình cần chú trọng, đầu tư, xây dựng để phục vụ quá trình khai thác, phát huy giá trị di sản văn hóa gắn với phát triển du lịch, đưa du lịch trở thành ngành kinh tế mũi nhọn của tỉnh.

Thứ năm, nâng cao chất lượng công tác bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hóa khu di tích Cố đô Hoa Lư và Lễ hội Hoa Lư.

Lễ hội Hoa Lư là di sản văn hóa phi vật thể cấp quốc gia, có lịch sử hàng nghìn năm, là tài sản vô giá của cộng đồng dân cư vùng Cố đô và của cả dân tộc Việt Nam. Yếu tố cốt lõi khẳng định giá trị của lễ hội là hệ giá trị truyền thống kết tinh trong đó. Vì vậy, điều quan trọng nhất khi tổ chức, khai thác, phát huy

giá trị của lễ hội, phục vụ phát triển kinh tế - xã hội là cần đảm bảo giữ gìn, duy trì nghi lễ truyền thống như: Lễ mở cửa đền, lễ rước nước, lễ mộc dục, lễ tế Cờu khúc...

Thường xuyên tu bổ, tôn tạo hệ thống di tích lịch sử - văn hóa trong khu di tích Cố đô Hoa Lư, nhất là khu vực đền vua Đinh, đền vua Lê và khu vực sân lễ hội, bởi khi diễn ra lễ hội, nơi đây cùng lúc chứa đến hàng chục nghìn người. Vì vậy, cần có sự tính toán sức chứa và lựa chọn hình thức sinh hoạt văn hóa, nghệ thuật phù hợp để không ảnh hưởng đến cảnh quan, môi trường và tính tôn nghiêm của khu di tích.

Như vậy, trải qua hàng nghìn năm với biết bao thăng trầm của lịch sử, di sản văn hóa Lễ hội Hoa Lư vẫn chứng tỏ được sức sống mãnh liệt trong đời sống cộng đồng, là hình thức sinh hoạt tinh thần không thể thiếu của cộng đồng nhân dân vùng Cố đô và là nguồn lực quan trọng, thúc đẩy phát triển kinh tế - xã hội địa phương hiện nay ■

¹ Tác giả đã điều tra bằng phiếu hỏi với 350 người dân địa phương, với câu hỏi: *Ông/bà đã tham gia Lễ hội Hoa Lư với những vai trò dưới đây như thế nào?* Với 8 vai trò được đề xuất và ba mức độ tham gia là: 1. Không bao giờ; 2. Thỉnh thoảng; 3. Thường xuyên. Kết quả được xử lý qua phần mềm SPSS theo tỷ lệ trung bình của các câu trả lời.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Cao Đức Hải (Chủ biên) & Nguyễn Khánh Ngọc (2019), *Quản lý lễ hội và sự kiện*, Nxb. Lao động, Hà Nội.
2. Minh Vũ (2025), *Gần 170 nghìn lượt khách đến Ninh Bình dịp Lễ hội Hoa Lư năm 2025*, báo Ninh Bình, <https://baoninhbinh.org.vn/gan-170-nghin-luot-khach-den-ninh-binh-dip-le-hoi-hoa-lu-775548.htm>
3. NBTv (2024), *Lễ hội Hoa Lư năm 2024 hấp dẫn du khách trong nước và quốc tế*, Báo và Phát thanh - Truyền hình Ninh Bình, <https://nbtv.vn/video/le-hoi-hoa-lu-nam-2024-hap-dan-du-khach-trong-nuoc-va-quoc-te>
4. Ngô Đức Thịnh (2010), *Bảo tồn, làm giàu và phát huy các giá trị văn hóa truyền thống Việt Nam trong bối cảnh đổi mới và hội nhập*, Nxb. Khoa học xã hội, Hà Nội.
5. Nguyễn Văn Huy (2015), *Di sản văn hóa và phát triển*, Tạp chí Văn hóa Nghệ thuật, số 9.
6. Phan Huy Lê (2010), *Bảo tồn và phát huy di sản văn hóa dân tộc trong thời kỳ đổi mới*, Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật.
7. Sở Du lịch tỉnh Ninh Bình (2025), *Kết quả thực hiện mục tiêu, nhiệm vụ nhiệm kỳ 2020-2025 trong lĩnh vực du lịch*, <https://sodulich.ninhbinh.gov.vn/vi/tin-tuc-su-kien/ket-qua-thuc-hien-muc-tieu-nhiem-vu-nhiem-ky-2020-2025-trong-linh-vuc-du-lich-2089.html>
8. Trần Quốc Vượng (2000), *Văn hóa Việt Nam - tìm tòi và suy ngẫm*, Nxb. Văn học, Hà Nội.